

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Кондрашової Єлизавети Олегівни
**«Поетичні світи Д. Томаса: художні орієнтири та перекладацькі
інтерпретації»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 035 Філологія,
галузь знань 03 Гуманітарні науки

Актуальність теми дослідження. Дисертація Кондрашової Єлизавети Олегівни присвячена комплексному, багатовекторному та методологічно обґрунтованому вивченню поетичної спадщини видатного представника англomовного модернізму та неоромантизму – валлійського поета Ділана Томаса (1914–1953). Актуальність обраної теми не викликає жодних заперечень і визначається потребою сучасного українського літературознавства в систематизації знань про складні явища західноєвропейського модернізму.

Творчість Ділана Томаса, попри її незаперечний класичний статус у світовому контексті, в Україні тривалий час розглядалася лише фрагментарно, переважно крізь призму загальних оглядів англійської літератури першої половини двадцятого століття. Комплексних монографічних досліджень, які поєднували б історико-літературний, поетологічний, компаративний та інтермедіальний підходи, досі практично не було створено, що робить працю Є. О. Кондрашової нагальною та вагомю для розвитку вітчизняної філологічної науки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація має традиційну для робіт такого типу академічну структуру, загальний обсяг якої становить 263 сторінки. Робота складається із ґрунтового вступу, трьох взаємопов'язаних розділів, вичерпних загальних висновків, детального списку використаних джерел, який нараховує 127 найменувань наукової літератури (зокрема чимало іншомовних видань), та додатків, що містять ілюстративний матеріал.

Кожен розділ супроводжується короткими проміжними висновками, які допомагають унаочнити логіку переходу від загальнотеоретичних положень до конкретного текстологічного й рецептивного аналізу. Проте незважаючи на зовнішню стрункість дисертації, детальний аналіз

внутрішнього наповнення розділів виявляє певну асиметрію та низку суперечливих теоретико-методологічних рішень.

У вступній частині здобувачка формулює науковий апарат дослідження, визначає його об'єкт, предмет, мету, завдання та методологічну базу. Позитивним моментом є те, що авторка намагається чітко розмежувати поняття «художній світ» та «поетичний світ», спираючись на праці провідних вітчизняних та закордонних теоретиків літератури. Проте вже на цьому етапі виникає певне питання щодо термінології.

Завдання, присвячені аналізу мовних засобів відтворення художнього світу Ділана Томаса, частково дублюють завдання, орієнтовані на виявлення перекладацьких стратегій відтворення його стилю. Така тавтологічність у формулюванні наукових завдань дещо знижує чіткість вступу, хоча загалом робота дає чітке уявлення про прагнення авторки здійснити масштабний аналіз не лише самого художнього тексту, а й ширшого культурного середовища, у якому цей текст функціонує.

Перший розділ дисертації присвячений вивченню історико-літературного контексту та естетичних орієнтирів творчості Ділана Томаса. Авторка детально розглядає передумови становлення неоромантичної хвилі в англomовній поезії тридцятих-сорокових років двадцятого століття, виявляючи філософське та літературне підґрунтя художнього бачення світу валлійського митця. До позитивних сторін цього розділу слід віднести ґрунтовний огляд критичної літератури, присвяченої Д. Томасу, що свідчить про глибоку обізнаність здобувачки з історією питання. Особливу увагу приділено специфіці валлійського культурного коду, його міфологізму та релігійності, які стали тими визначальними чинниками, що сформували неповторну образну систему поета, відмінну від раціоналістичних та інтелектуалізованих тенденцій панівного на той час англійського модернізму.

Другий розділ роботи присвячений аналізу внутрішньої структури поетичних світів Ділана Томаса, де здобувачка фокусує свою увагу на виявленні домінантних художніх орієнтирів поета, його метафоричної системи та лінгвостилістичних особливостей. Позитивним аспектом є ретельний мікроаналіз окремих текстів, зокрема детальний розбір поезії «І смерть більш не буде владна» (And death shall have no dominion) та циклу релігійних сонетів. Авторка переконливо демонструє, як у поезії Томаса поєднуються християнські архетипи, язичницький пантеїзм та глибоке бачення єдності природного й людського буття. Такий аналіз допомагає

розкрити складну філософську концепцію поета, де смерть сприймається не як кінець, а як елемент колообігу космічної енергії.

Третій розділ дисертації поєднує в собі дві великі й методологічно відмінні проблеми: перекладацьку рецепцію творів Ділана Томаса та інтермедіальні трансформації його поетичного світу в інших видах мистецтва і залишає простір для наукової дискусії. Перша частина розділу присвячена порівняльному аналізу перекладів поезій Д. Томаса різними мовами. Безперечним позитивним аспектом є залучення до аналізу власних авторських перекладів здобувачки українською мовою. Це свідчить про глибоке, майже інтуїтивне відчуття тексту оригіналу та про сміливість дослідниці, яка намагається вирішити складні творчі завдання відтворення складної метафоричної тканини валлійського автора в українському лінгвокультурному просторі.

Друга частина третього розділу присвячена інтермедіальним аспектам рецепції творчості Д. Томаса, зокрема його впливу на кінематограф, музику, театр та фотографію. Цей напрям дослідження є надзвичайно цікавим і перспективним, оскільки постать Томаса дійсно стала культовою для багатьох представників масової та елітарної культури другої половини двадцятого століття (достатньо згадати хоча б походження псевдоніма Боба Ділана чи численні екранізації й музичні твори за мотивами його поезій).

Загальні висновки дисертаційного дослідження адекватно відображають результати, отримані в ході аналізу, та підсумовують основні положення роботи. Авторка формулює висновки щодо специфіки поетичного світовідчуття Ділана Томаса, визначає головні стильові домінанти його творчості та окреслює загальні тенденції рецепції його спадщини.

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна дисертаційної роботи визначається тим, що в ній уперше в українському літературознавстві здійснено спробу системного аналізу складників поетичного світу Д. Томаса. Дослідження є першою комплексною науковою працею, у якій предметом аналізу постає художній та поетичний світ обраного валлійського автора. За результатами проведеного дослідження уперше долучено до наукового й літературного обігу низку нових українських перекладів поетичних творів Д. Томаса.

Повнота викладу наукових результатів дисертації в публікаціях. Робота пройшла належну апробацію, її основні положення відображені в наукових публікаціях автора у фахових виданнях України та міжнародних

базах даних. За результатами проведеного дослідження опубліковано 10 одноосібних наукових робіт, зокрема: 4 статті у фахових виданнях, 4 – у збірниках матеріалів всеукраїнських конференцій, 1 – розділ монографії «Слово як факт і фактор літератури», 1 – розділ у study aid for the special course on British and American culture and literature “Be British / Think like American”.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали дисертації можуть бути успішно використані у вищій школі при підготовці лекційних курсів з історії зарубіжної літератури двадцятого століття, спецкурсів з англійської поезії, теорії та практики художнього перекладу та порівняльного літературознавства.

Дискусійні положення й зауваження до дисертації. Високо оцінюючи роботу Єлизавети Олегівни Кондрашової, маємо зазначити певні аспекти, що привертають увагу для подальшого обговорення.

1. Задеклароване у вступі розрізнення між інтегральним художнім всесвітом автора та його суто ліричним виміром у подальших розділах дисертації фактично нівелюється. Водночас таке синонімічне зближення термінів у практичній частині видається мені глибоко органічним для самого досліджуваного матеріалу, який чинить природний опір штучному термінологічному розчленуванню. Це змушує сприймати теоретичне розмежування у вступі як формальну данину академічній традиції, що суперечить реальній логіці аналізу поетичного тексту.

2. У підрозділі 1.3, який має назву *«Асоціативне поле поезії доби модернізму та художнє бачення світу Діланом Томасом»*, окреслюється дискусійний аспект дисертаційного дослідження. Дещо відчутною постає вибіркковість у залученні контекстів, через яку за рамками аналізу опинився художній досвід Т. С. Еліота, чия рецепція могла б суттєво поглибити запропоновані авторкою узагальнення. Т. С. Еліот згадується в роботі лише кілька разів у вигляді поодиноких цитат з праць інших критиків, які вказують, що Томас «не був запламований Еліотом» або «слідом за Еліотом змінив песимістичне уявлення». Адже Еліот є не просто одним із поетів тієї доби, а центральною постаттю, яка сформувала обличчя англійського модернізму. Його концепція поетичної традиції, теорія безособовості мистецтва, принцип «об'єктного кореляту» були тими орієнтирами, у постійному відштовхуванні чи діалозі з якими розвивався весь наступний поетичний дискурс, зокрема й неоромантизм Ділана Томаса. Без детального

зіставлення світовідчуття Томаса з інтелектуальним, класицистичним та іноді глибоко скептичним проектом Еліота аналіз постає дещо звуженим, хоча й доволі переконливим у визначених нею межах.

Окрім цього, критичного погляду потребує структура та характер викладу матеріалу у підрозділах 1.1 та 1.2. Здобувачка надмірно захоплюється біографічним методом аналізу, детально описуючи факти особистого життя Ділана Томаса, його схильність до епатажу, фінансову скруту, богемний спосіб життя та відомі проблеми з алкоголем. Хоча для розуміння художнього світу поета-неоромантика життєвий контекст є важливим, в академічній роботі така надмірна біографізація часто, на мій погляд, шкодить науковості. Біографічний міф не завжди тотожний реальному естетичному змісту поетичних текстів.

3. В другому розділі відчувається відсутність чіткої термінологічної послідовності. Авторка постійно переходить від аналізу лінгвістичного рівня тексту (фонетичної організації, алітерацій, специфічного синтаксису) до широких філософсько-естетичних узагальнень, не завжди забезпечуючи логічний зв'язок між цими рівнями. Спроба описати «поетичні світи» через аналіз окремих тематичних груп лексики виглядає дещо механістичною. Статистичні підрахунки частоти вживання тих чи інших слів (наприклад, лексем «смерть», «кров», «світло»), які здійснює дисертантка, самі по собі не розкривають глибинного семантичного наповнення поезії, якщо вони не підкріплені глибоким концептуальним аналізом індивідуально-авторських метафор. У результаті окремі підрозділи другого розділу видаються дещо фрагментарними, де за статистичними таблицями втрачається цілісне естетичне сприйняття поетичної спадщини поета.

Ще одним дискусійним аспектом другого розділу є аналіз інтертекстуальних зв'язків поезії Д. Томаса. Намагаючись довести унікальність художнього стилю поета, авторка протиставляє його практично всім тогочасним течіям, що призводить до певної ізоляції постаті автора від загальнолітературного процесу. Поезія Томаса не виникла у вакуумі; вона активно взаємодіяла не лише з неоромантизмом, але й із сюрреалізмом. Брак детального порівняння поетичної техніки Томаса з практикою французьких та англійських сюрреалістів тридцятих років звужує об'єктивність висновків щодо витоків його індивідуального стилю, і робить його постать надмірно демонізованою та відірваною від реальних літературних контактів епохи.

4. Прагнення авторки здійснити порівняльний аналіз перекладацьких інтерпретацій Д. Томаса одразу п'ятьма мовами (українською, російською, французькою, іспанською та турецькою) викликає науковий скепсис. Такий широкий мовний діапазон є занадто амбітним для дисертаційного дослідження обсягом у 263 сторінки. На практиці це призводить до того, що аналіз французьких, іспанських та особливо турецьких перекладів виглядає надзвичайно поверховим, подекуди зводячись до простого порівняння окремих слів у словниках або констатації еквівалентності окремих лексем. Глибоке розуміння перекладацьких стратегій вимагає досконалого знання не лише мови, а й усього контексту національної перекладацької традиції кожної з цих країн, історичних умов сприйняття модернізму та специфіки національних поетичних систем. За відсутності такого комплексного підходу аналіз іншомовних перекладів перетворюється на формальне зіставлення, яке не додає науковій цінності роботі, а лише створює ілюзорну універсальність дослідження.

5. Багатий потенціал методології інтермедіального аналізу, обраної для дослідження, видається не до кінця реалізованим у практичній частині роботи. Замість теоретично обґрунтованого дослідження трансформації поетичного слова в екранний образ чи музичний звук, авторка часто вдається до звичайного каталогування та опису різноманітних мистецьких проєктів, пов'язаних з ім'ям поета. Описовий характер викладу тут превалює над аналітичним, що знижує науковий рівень цієї частини розділу, перетворюючи її на інформативний додаток, аніж на органічне продовження літературознавчої концепції.

Висловлені критичні зауваження до окремих частин роботи не знижують загального позитивного враження від праці та свідчать про перспективність подальшого розроблення цієї теми.

Загальний висновок. Попри висловлені дискусійні аспекти роботи, які мають на меті стимулювати подальшу наукову дискусію під час прилюдного захисту, дисертація Кондрашової Єлизавети Олегівни «Поетичні світи Д. Томаса: художні орієнтири та перекладацькі інтерпретації» характеризується науковою новизною, практичним значенням та є самостійно виконаним науковим дослідженням. Вона вносить помітний внесок у розвиток вітчизняної англістики та компаративістики, пропонуючи новий погляд на рецепцію творчості видатного валлійського поета. За своїм обсягом, актуальністю, науковим рівнем та вирішенням поставлених завдань

дисертація повністю відповідає вимогам чинного законодавства України та вимогам Міністерства освіти і науки України, що висуваються до робіт на здобуття ступеня доктора філософії (PhD) зі спеціальності 035 «Філологія».

Дисертація є завершеною науковою роботою, яка відповідає всім вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 зі змінами). Здобувачка Кондрашова Єлизавета Олегівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – «Гуманітарні науки» зі спеціальності 035 Філологія.

Рецензент:

Докторка філологічних наук,
професорка,
завідувачка кафедри порівняльної
філології східних та англомовних
країн Дніпровського
національного університету
імені Олеся Гончара

Вікторія ЛІПІНА
«15» липня 2026 р.

Підпис рецензента засвідчую:

Учений секретар
Дніпровського національного
університету
імені Олеся Гончара

Тетяна ХОДАНЕН
«28» липня 2026 р.

М.П.